

The Need for an Encyclopedia of the University of Tehran: Developing Cross-Temporal and Cross-Spatial Working Groups

Ali Asghar Pourezzat¹, and Fatemeh Fathi²

1. Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: pourezzat@ut.ac.ir

2. Corresponding author, Faculty of Financial Sciences, Management and Entrepreneurship, Kashan University, Isfahan, Iran.
E-mail: fathi@kashanu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 8 April 2024
Received in revised form 14
June 2023
Accepted 21 June 2024
Available online 30 June 2024

Keywords:

Academic encyclopedia,
Encyclopedia of Tehran
University,
Cross-temporal working
groups,
Cross-Spatial Working Groups.

ABSTRACT

Objective: Writing an encyclopedia and advancing knowledge requires the collaboration of expert groups. When an encyclopedia is published under the name of an organization or university, it becomes possible to leverage the diverse capacities of various individuals. To achieve this, there is a need for cross-temporal and cross-spatial working groups. This approach facilitates collaboration over extended periods, transcending generations (cross-temporal) and allowing participation regardless of specific locations or traditional systems (cross-spatial).

Methods: In this research, a comparative study was conducted by examining three major academic encyclopedias of the world: the Oxford Encyclopedia, the Academic American Encyclopedia, and the Stanford Encyclopedia of Philosophy. Their characteristics were compared to discuss the necessity of designing an encyclopedia for the University of Tehran. Finally, a conceptual model of this encyclopedia is presented.

Results: Based on this, the Encyclopedia of the University of Tehran emphasizes the importance of comprehensive, long-lasting, coherent, and reliable information. In this research, we examined several major academic encyclopedias to analyze their strengths and characteristics. Overall, it appears that the survival and development of these works depend heavily on the collective efforts of an expert group in both cross-temporal and cross-spatial contexts, allowing for the effective management of individual knowledge over time.

Conclusions: In this research, the term "Encyclopedia of the University of Tehran" has been studied and conceptualized, a concept that is recognized within the scientific community. The publication of academic encyclopedias, such as "Encyclopedia of the University of Tehran", highlights the potential for creating excellence-oriented libraries while emphasizing knowledge management and documenting the scientific achievements of scholars and experts across various fields. In this context, there is a recognized need for long-term planning and the organization of researchers into intergenerational and international groups.

Cite this article: Pourezzat, A. A., & Fathi, F. (2024). The need for an encyclopedia of the University of Tehran: Developing cross-temporal and cross-spatial working groups. *Academic Librarianship and Information Research*, 58(2), 61-74. <https://doi.org/10.22059/jlib.2024.374545.1733>

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22059/jlib.2024.374545.1733>

Publisher: University of Tehran Press.

Introduction

Encyclopedia writing is a scientific and professional process carried out by specialists and scientists across various fields to develop knowledge and enhance the quality of scientific texts. Among the types of encyclopedias published in this context are academic encyclopedias, which are compiled and published by experts in their respective disciplines. Publishing academic encyclopedias represents an investment that guarantees scientific interaction and supports academic libraries, while also promoting their goals, principles, and methods of scientific communication.

Writing an encyclopedia and advancing knowledge requires the collaboration of expert groups. When an encyclopedia is published under the name of an organization or university, it becomes possible to leverage the diverse capacities of various individuals. To achieve this, there is a need for cross-temporal and cross-spatial working groups. This approach facilitates collaboration over extended periods, transcending generations (cross-temporal) and allowing participation regardless of specific locations or traditional systems (cross-spatial). Therefore, in the current research aims to develop the Encyclopedia of the University of Tehran, the following topics have been discussed:

- a) examination of cross-temporal working groups;
- b) consideration of extra-local working groups;
- c) analysis of the concepts of encyclopedia, culture, dictionary, and their differences;
- d) review and analysis of academic encyclopedias; and
- e) elaboration on the concept of the Encyclopedia of the University of Tehran and an examination of its benefits for the scientific community.

As a result, based on the research objectives, an attempt is made to investigate several cases of academic encyclopedias using a comparative study method. Finally, the significance of this research is discussed. In general, it is inadequate to adapt without making the results available to researchers. Matching should be conducted by testing two or more objects with the aim of extracting characteristics, differences, and similarities. A group of humanities experts believes that nothing can replace comparative methods in social sciences; however, caution should be exercised in their use (Moghimi *et al.*, 2010).

Method

In this research, a comparative study was conducted by examining three major academic encyclopedias of the world: the Oxford Encyclopedia, the Academic American Encyclopedia, and the Stanford Encyclopedia of Philosophy. Their characteristics were compared to discuss the necessity of designing an encyclopedia for the University of Tehran. Finally, a conceptual model of this encyclopedia is presented.

Results

Based on this, the Encyclopedia of the University of Tehran emphasizes the importance of comprehensive, long-lasting, coherent, and reliable information. In this research, we examined

several major academic encyclopedias to analyze their strengths and characteristics. Overall, it appears that the survival and development of these works depend heavily on the collective efforts of an expert group in both cross-temporal and cross-spatial contexts, allowing for the effective management of individual knowledge over time.

Conclusions

In this research, the term "Encyclopedia of the University of Tehran" has been studied and conceptualized, a concept that is recognized within the scientific community. The publication of academic encyclopedias, such as "Encyclopedia of the University of Tehran", highlights the potential for creating excellence-oriented libraries while emphasizing knowledge management and documenting the scientific achievements of scholars and experts across various fields. In this context, there is a recognized need for long-term planning and the organization of researchers into intergenerational and international groups.

The compilation of the Encyclopedia of the University of Tehran requires extensive cooperation and detailed, comprehensive planning that addresses all scientific, technical, and managerial aspects. To achieve this, it is essential to define the goals and vision for knowledge across various fields—scientific, cultural, literary, artistic, and historical—so that it becomes one of the most reliable academic resources in Iran and the region, with free and open access for all. In this context, it is necessary to utilize cross-temporal and cross-spatial working groups, including editors, thematic editors, authors, scientific reviewers, technical teams, and project managers. These groups will define the processes for compilation, publication, review, and revision. This effort requires a robust infrastructure and the design and development of a multilingual platform that offers easy and user-friendly access. Additionally, a content management system must be developed to ensure active updates over time, allowing for continuous review and the addition of new content.

Overall, by creating appropriate infrastructures and forming cross-temporal and cross-spatial working groups, it is possible to transform this collection into a reliable and comprehensive source of knowledge that will significantly contribute to the improvement of the scientific and cultural level of society. Examining the major academic encyclopedias of the world and their development indicates that this trend will continue to evolve in the future. It can be said that encyclopedias relying on traditional systems have fallen from prominence and are increasingly moving toward obsolescence. The publication of academic encyclopedias, such as the Encyclopedia of the University of Tehran, highlights the potential for creating excellence-oriented libraries while emphasizing knowledge management and documenting the scientific achievements of scholars and experts across various fields. In this context, there is a recognized need for long-term planning and the organization of researchers into intergenerational and international groups.

Author Contributions

All authors have read and agreed to the published version of the manuscript. All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

ضرورت طراحی دایره‌المعارف دانشگاه تهران از طریق توسعه گروه‌های کار فرازمایی و فرامکانی

علی اصغر پورعزت^۱، و فاطمه فتحی^۲✉

۱. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: pourezzat@ut.ac.ir

۲. گروه مدیریت، دانشکده علوم مالی، مدیریت و کارآفرینی، دانشگاه کاشان، اصفهان، ایران. رایانامه: fathi@kashanu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۱۰</p> <p>کلیدواژه‌ها: دایره‌المعارف دانشگاهی، دایره‌المعارف دانشگاه تهران، گروه‌های کار فرازمایی، گروه‌های کار فرامکانی.</p>	<p>هدف: دایره‌المعارف‌نویسی و تلاش در جهت توسعه دانش، نیازمند همکاری گروه‌هایی از افراد متخصص است که برای تحقق این امر، نیاز به گروه‌های کار فرازمایی و فرامکانی احساس می‌شود. به گونه‌ای که در دوره‌های کاری طولانی و فراتر از یک نسل (فرازمایی و فرانسلی) و فارغ از حضور در یک مکان مشخص و سیستم‌های سنتی (فرامکانی)، همکاری صورت گیرد.</p> <p>روش: در این پژوهش، طی مطالعه تطبیقی، با بررسی سه دایره‌المعارف دانشگاهی بزرگ جهان (دایره‌المعارف آکسفورد، دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی و دایره‌المعارف فلسفه استنفورد) و مقایسه ویژگی‌های آنها، به ضرورت طراحی دایره‌المعارف دانشگاه تهران پرداخته شده است و در نهایت، یک الگوی ذهنی از دایره‌المعارف دانشگاه تهران ارائه می‌شود.</p> <p>یافته‌ها: بر این اساس، بر کاربرد اطلاعاتی جامع، دیرپا، منسجم و موثق و کاربرد مفید دایره‌المعارف دانشگاه تهران تأکید می‌شود. در این پژوهش، با بررسی چند دایره‌المعارف بزرگ دانشگاهی، سعی شد نقاط قوت و ویژگی‌های آنها مورد بررسی و توجه قرار گیرد. به طور کلی، به نظر می‌رسد که بقاء و توسعه این آثار، به شدت به اهتمام جمعی اعضای یک گروه متخصص به صورت فرازمایی و حتی فرامکانی، وابسته است، به گونه‌ای که دانش افراد در سیر متوالی زمانی، مدیریت شود.</p> <p>نتیجه‌گیری: در این پژوهش، به بررسی و مفهوم‌پردازی اصطلاح «دایره‌المعارف دانشگاه تهران» پرداخته شده است. مفهومی که توجه به آن در جامعه علمی، احساس می‌شود. به طور کلی، انتشار دایره‌المعارف دانشگاهی چون دایره‌المعارف دانشگاه تهران، بر امکان ایجاد کتابخانه‌های تعالی‌گرا و توجه به مدیریت دانش تأکید داشته و موجب مستندسازی دستاوردهای علمی دانش‌پژوهان و متخصصان در حوزه‌های علمی گوناگون شود. در این راستا، لزوم برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و سازماندهی پژوهشگرانی در گروه‌های بین نسلی و فرانسلی احساس می‌شود.</p>

استناد: پورعزت، علی اصغر، و فتحی، فاطمه (۱۴۰۳). ضرورت طراحی دایره‌المعارف دانشگاه تهران از طریق توسعه گروه‌های کار فرازمایی و فرامکانی. تحقیقات

کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۵۸ (۳)، ۶۱-۷۴. <https://doi.org/10.22059/jlib.2024.374545.1733>

© نویسنده‌گان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

مقدمه

دائرةالمعارف‌نویسی، فراگردی علمی و حرفه‌ای است که به منظور عواملی چون توسعه دانش و افزایش کیفیت متون علمی، به دست متخصصان و دانشمندان علمی در رشته‌های گوناگون انجام می‌شود. از جمله دائرةالمعارف‌هایی که در این راستا منتشر می‌شوند، دائرةالمعارف‌های دانشگاهی هستند که توسط متخصصان علمی و دانشمندان در عرصه‌های گوناگون، تدوین و منتشر می‌شوند. انتشار دائرةالمعارف دانشگاهی نوعی از سرمایه‌گذاری است که تضمین تعامل علمی و حمایت از کتابخانه‌های دانشگاهی را به همراه خواهد داشت و از طرفی دیگر، ارتقای اهداف، اصول و شیوه‌های ارتباطات علمی آنها را سبب می‌شود (ر.ک. زالتا، ۲۰۰۶: ۵۰۲) و از این رو، امکان ایجاد کتابخانه‌های تعالی‌گرا نیز فراهم خواهد شد. در کتابخانه‌های تعالی‌گرا، بر دسترسی سریعتر، بهتر و تحلیل شده‌تری از اطلاعات مهم و مدیریت دانش به ویژه از حیث تولید، نگهداری و اشاعه آن تأکید می‌شود (پورعزت و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳).

این پژوهش به تعریف و طراحی مفهوم دائرةالمعارف دانشگاه تهران می‌پردازد. به طور کلی دایره‌المعارف دانشگاه تهران، تفاوت اساسی با دایره‌المعارف‌های عمومی و تخصصی موجود دارد. این دایره‌المعارف به طور ویژه به مسائل، افراد، تاریخ، دستاوردها و نهادهای دانشگاهی و علمی می‌پردازد، که در هیچ‌یک از دایره‌المعارف‌های موجود به صورت جامع به آن پرداخته نشده است؛ اما برای مثال در دائرةالمعارف‌هایی چون دایره‌المعارف فارسی مصاحب یا دایره‌المعارف اسلام، مسائل عمومی یا دینی پوشش داده می‌شوند. از آنجا که دانشگاه تهران به منزله یکی از بزرگ‌ترین و مهمترین دانشگاه‌های کشور، می‌تواند در قالب یک دایره‌المعارف علمی، گامی استراتژیک برای حفظ و انتقال این دانش به نسل‌های آینده داشته باشد، این دایره‌المعارف می‌تواند به مثابه مرجعی برای پژوهشگران و دانشجویان دانشگاه تهران و سایر مؤسسات علمی عمل کند. برخلاف دایره‌المعارف‌های عمومی که نیاز به منابع مالی کلان برای پوشش گسترده و همه‌جانبه دارند، دایره‌المعارف دانشگاه تهران می‌تواند به صورت تخصصی و در حوزه محدودتری عمل کند. علاوه بر این، این دایره‌المعارف می‌تواند با بهره‌گیری از گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی (مانند استادان، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان) به شکلی کم‌هزینه و مبتنی بر مشارکت علمی طراحی و اجرا شود که هدف اصلی آن مستندسازی علمی و دقیق از تجربیات، تحولات علمی و فرهنگی، بازتاب فعالیت‌ها و دستاوردهای دانشگاه‌ها بوده، نه رقابت با دایره‌المعارف‌های عمومی موجود. از این رو، در پژوهش حاضر، در جهت طراحی دائرةالمعارف دانشگاه تهران، به موارد زیر پرداخته شده است.

الف. بررسی گروه‌های کار فرازمانی؛

ب. توجه به گروه‌های کار فرامکانی؛

ج. بررسی مفاهیم دانشنامه، فرهنگ، فرهنگ‌نامه و دائرةالمعارف و توجه به تفاوت‌های آنها؛

د. ملاحظه و واکاوی دائرةالمعارف‌های دانشگاهی؛

ه. معنابخشی به مفهوم دائرةالمعارف دانشگاه تهران و بررسی فواید طراحی آن در جامعه علمی.

در نتیجه، براساس هدف پژوهش تلاش می‌شود به وسیله روش مطالعه تطبیقی به بررسی چند مورد از دائرةالمعارف‌های دانشگاهی پرداخته و در نهایت، به موضوع بحث این پژوهش پرداخته شود. به طور کلی، تطبیق دادن، بدون اینکه نتیجه‌ای از این تطبیق عاید پژوهشگران شود، کاری نادرست است. در واقع، تطبیق دادن، براساس آزمودن دو یا چند شیء با هدف استخراج ویژگی‌ها، تفاوت‌ها و شباهت‌ها بایستی انجام شود. گروهی از صاحب‌نظران علوم انسانی معتقدند که در علوم اجتماعی هیچ چیز امکان جایگزینی بر روش‌های تطبیقی را ندارد، ولی باید در کاربرد آن احتیاط داشت (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹). جهت برنامه‌ریزی و عمل در سیستم‌های اجتماعی، باید توجه داشت که همواره چند عامل مهم هستند که مدام در حال تغییرند و بایستی مورد توجه قرار گیرند. این عوامل عبارتند از:

الف. نیازهای اجتماعی، اعم از نیازهای آحاد افراد جامعه و نیازهای حکومت‌ها. این نیازها، مدام و به صورت مستمر در حال

تغییر و تحول هستند؛

ب. توانمندی‌ها و قابلیت‌های آحاد جامعه و گروه‌ها و نهادهای اجتماعی که بالفعل هستند و تحت تاثیر دانش و تحولات به ویژه تحولات فناورانه، به صورت مستمر در حال تغییرند؛

ج. منابع و فرصت‌هایی که آحاد جامعه به صورت بالفعل در اختیار دارند و تحت تاثیر اکتشافات و قابلیت‌های نوین، در معرض تغییر و تحول قرار دارند؛

د. ضعف‌ها و ناتوانی‌های موجود که این موارد هم بر اثر تحولات اجتماعی و فنی داخلی و خارجی، مدام در حال تغییر هستند؛

ه. و در نهایت، تهدیدها و محدودیت‌هایی که در مسیر توسعه فردی، گروهی و اجتماعی، تحت تاثیر تحولات داخلی و خارجی قرار می‌گیرند (پورعزت، ۱۳۸۹، ۲۱-۲۰). بر این اساس، می‌توان گفت که تغییر و تحول، جزء لاینفک برنامه‌ریزی در بخش‌های گوناگون است. این موضوع، در زمینه طراحی یک دایره‌المعارف دانشگاهی نیز صادق است. برای گذر از مشکلات ناشی از تغییر و تحول موجود و تاثیر آن در طراحی دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، توجه به گروه‌های فرازمانی و فرامکانی، حائز اهمیت است.

مدیریت گروه‌های فرازمانی

گروه، شامل دو یا چند نفری است که برای دستیابی به هدف یا اهدافی مشخص، با هم مرادده دارند (رابینز و جاج، ۲۰۱۳: ۲۸۵). به کارگیری گروه‌های کار فرازمانی به صورت رسمی، به شدت می‌تواند بر صنعت چاپ و انتشار آثار مکتوب اثر بگذارند، به ویژه در پروژه‌هایی که در دوره‌های محدود به عمر یک نسل، قابل اجرا نبوده و پایان آنها قابل پیش‌بینی نباشد و مدت این دوره‌های کار فرازمانی را می‌توان با در نظر گرفتن دوره‌های سی ساله استخدای، دوره‌های بیش از سی سال در نظر گرفت. از طرفی نیز با در نظر گرفتن این موضوع که هر ده سال، افراد زیادی از سیستم اداری خارج شده و افراد دیگری وارد سیستم می‌شوند، شاید بتوان دوره‌های بیش از ده سال را دوره‌های کار فرازمانی نامید. در هر صورت، برای تعریف دوره‌های فرازمانی، از شاخص جابه‌جایی نیروی انسانی استفاده می‌شود. در این راستا، به پروژه‌هایی فرازمانی گفته می‌شود که در دوره‌های کاری طولانی، بیش از یک نسل کاری، در آن به فعالیت بپردازند. بدین جهت، نیاز به اهتمام جمعی اعضای یک گروه گسترده در دوره‌های مختلف فرازمانی احساس می‌شود که در این راستا، چگونگی برانگیختن افراد در دوره‌های زمانی و فرانسلی و نحوه هماهنگ‌سازی فعالیتشان دارای اهمیت است (ر.ک. پورعزت، ۱۳۹۱: ۲۸ و ۴۱).

در این راستا می‌توان به پروژه‌هایی چون اهرام ثلاثه مصر، دیوار چین و کاخ‌های تخت جمشید اشاره کرد که در طول دوره‌های زمانی بسیار طولانی و توسط نسل‌های گوناگون احداث شده‌اند (دورانت و دورانت، ۲۰۱۱). آثار تفسیری علامه طباطبایی (طباطبایی، ۱۳۸۳) و آثار تفسیری علامه جوادی آملی (جوادی آملی، ۱۳۸۱) نیز نمونه‌های دیگری از آثار گروه‌های فرازمانی، هستند. به طور کلی، دایره‌المعارف‌ها نیز در جهت توسعه دانش و علم بشری نقش به‌سزایی ایفا می‌کنند. با توجه به گذر زمان، واژه‌ها، اصطلاحات و مفاهیم علمی جدیدی وارد حوزه‌های علمی می‌شوند که بدین جهت دایره‌المعارف‌ها به صورت گروهی و در طول زمانی طولانی تدوین می‌شوند (ر.ک. پورعزت و دهقانپور فراشاه، ۱۳۹۳: ۹۸).

از آنجا که انسان، در ورای جبر و تفویض، مختار به انتخاب و به‌گزینی است، باید به گونه‌ای عمل کند تا امکان اصلاح آرا و اعمال خود را داشته باشد. از این رو، توجه به بعد زمان، حائز اهمیت خواهد بود، به گونه‌ای که تدوین دایره‌المعارف دانشگاهی می‌تواند در یک دوره زمانی تدوین شود. این دوره زمانی نیز می‌تواند به صورت قراردادی، کوتاه فرض شود و حتی قابلیت افزایش و تغییر داشته باشد.

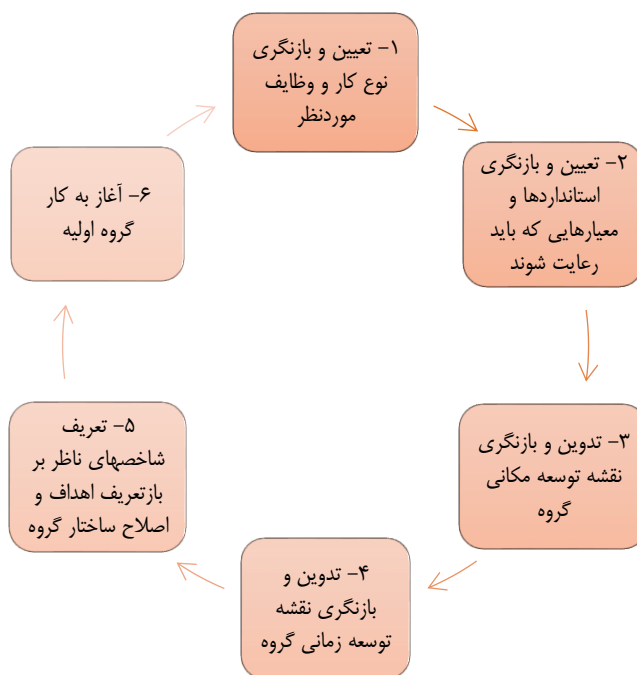
مدیریت گروه‌های فرامکانی

برای فعالیت گروه‌های کار فرامکانی و توسعه ساختارهایی جهت مشارکت جمعی مردم جهان در نسل‌های متوالی (فرازمانی)، شاید بتوان از محیط وب و شبکه جهانی استفاده کرد. در این صورت، می‌توان متصور شد که در آینده، امکان منسوخ شدن

دائرةالمعارف‌های متکی به سیستم‌های سنتی وجود دارد (پورعزت، ۱۳۹۱: ۳۳). در گروه‌هایی که به صورت فرامکانی با یکدیگر در ارتباط و تعامل هستند، حضور در مکانی مشخص، مدنظر نیست و این امر، با وجود پیشرفت‌های بسزایی که در محیط وب صورت گرفته است، می‌تواند موجب تعامل بیشتر و پررنگ‌تر دانشمندان و پژوهشگران شود.

به طور کلی، با توجه به این نکته که همه اعضای یک گروه کار فرامکانی، جهت مرادده هم‌زمان با هم، در یک لحظه حضور دارند، تصور گروه کار فرازمانی نسبت به گروه‌های کار فرامکانی دشوارتر می‌نماید؛ زیرا در تصور یک گروه کار فرازمانی، ممکن است برخی از افراد یا اعضای آن گروه، در نسل‌های آتی حضور داشته باشند (پورعزت، ۱۳۹۱: ۳۴-۳۳) اما توجه و تصور گروه‌های کار فرامکانی، ممکن است بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

پورعزت و دهقان‌پور فراشاه (۱۳۹۳) مراحل توسعه گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی را براساس نمودار ۱ ترسیم می‌کنند.

نمودار ۱. مراحل توسعه گروه‌های فرازمانی و فرامکانی

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش، به منظور بررسی دائرةالمعارف‌های مطرح دانشگاهی در سراسر جهان و مقایسه آنها، از روش مطالعه تطبیقی^۱ استفاده شده است. پژوهشگری طی مطالعه تطبیقی، به بررسی دو یا چند پدیده خاص می‌پردازد و در نهایت، پیشنهادی براساس آنها ارائه می‌کند. در روش مطالعه تطبیقی، به بررسی جوهر موضوع و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در آن پرداخته می‌شود (ایسر و ویلگنثارت^۲، ۲۰۱۷). دورکیم و وبر^۳ بیان می‌دارند که مطالعات تطبیقی دارای دو رویکرد کمی و کیفی هستند. رویکرد کمی، بر تحلیل آماری و استفاده از داده‌های عددی برای مقایسه میان واحدهای مختلف (مانند کشورها، سازمان‌ها یا افراد) تأکید دارد و معمولاً شامل استفاده از تکنیک‌های آماری پیچیده، مدل‌های ریاضی و تحلیل‌های داده‌محور است. رویکرد کیفی آن، بر تحلیل دقیق و عمیق موارد خاص و استفاده از داده‌های کیفی مانند مصاحبه‌ها، مشاهدات و مستندات تاریخی تمرکز دارد. هدف اصلی این رویکرد فهم دقیق و جامع از پدیده‌ها و فرآیندهای پیچیده از طریق بررسی موارد خاص است. روش‌های کیفی معمولاً شامل تحلیل‌های تفسیری، مقایسه موردی و استفاده از تکنیک‌های مختلف برای فهم عمیق‌تر از واحدهای مطالعه است. این رویکرد

1. Comparative research

2. Esser & Vliegenthart

3. Durkheim and Weber

تلاش می‌کند تا الگوهای عمومی و قوانین کلی را از طریق تحلیل‌های گسترده و نمونه‌برداری‌های بزرگ کشف کند (راگین و زارت، ۱۹۸۳ و کمان و پنینگز، ۲۰۱۴). در این راستا، پژوهش حاضر تلاش می‌کند با رویکرد کیفی به مطالعه تطبیقی بپردازد. ون دی ویجور و لینگ^۳ (۱۹۹۷) ضمن تشریح دو رویکرد کمی و کیفی در مطالعات تطبیقی، به بررسی روش‌ها و تکنیک‌های مختلف تحلیل داده‌ها در پژوهش‌های مقایسه‌ای می‌پردازند. آنها معتقدند تجزیه و تحلیل کیفی، بر تفسیر عمیق داده‌های غیر عددی (مانند مصاحبه‌ها، مشاهدات و اسناد) تمرکز دارد. هدف اصلی این روش فهم معانی، الگوها و فرایندهای فرهنگی در زمینه‌های گوناگون است. آنها چندین تکنیک اصلی را برای رویکرد کیفی در مطالعه تطبیقی بیان می‌دارند که شامل موارد زیر می‌شوند:

الف. تحلیل محتوای کیفی: بررسی الگوها و موضوعات تکرارشونده در داده‌های متنی، استفاده از کدگذاری و دسته‌بندی اطلاعات برای استخراج معانی؛

ب. تحلیل موضوعی: شناسایی و تحلیل مضامین یا موضوعات اصلی در داده‌های کیفی، تمرکز بر نحوه بروز و ارتباط این مضامین در داده‌ها؛

ج. روش‌های تفسیری: تحلیل تفسیری داده‌ها برای فهم عمیق و پیچیدگی‌های معنایی، استفاده از چارچوب‌های نظری مختلف برای تفسیر داده‌های کیفی؛

د. تحلیل روایتی: بررسی و تحلیل داستان‌ها و روایت‌های ارائه شده توسط مشارکت‌کنندگان، تمرکز بر ساختار و محتوای روایات برای فهم تجربیات فرهنگی.

در پژوهش حاضر از تکنیک تحلیل موضوعی و روش تفسیری رویکرد کیفی در مطالعه تطبیقی بهره جسته است. در این راستا ویژگی‌های اصلی و محوری سه دایره‌المعارف بزرگ دانشگاهی شناسایی، مستندسازی و مقایسه شده‌اند و در نهایت، به صورت‌بندی یک طرح ابتدایی از سازه مفهومی «دایره‌المعارف دانشگاه تهران» پرداخته شده است. یکی از راه‌های جمع‌آوری داده در زمینه دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، مراجعه و مطالعه منابع ثانویه است. به گونه‌ای که مقالات علمی، کتاب‌ها، گزارش‌ها و پایگاه‌های داده معتبر در این زمینه مورد بررسی و مذاقه قرار می‌گیرند تا اطلاعاتی جامع در زمینه در مورد واحدهای مورد مطالعه، بدست آیند. در این راستا می‌توان از آمارهای رسمی نیز استفاده کرد که موجب افزایش غنای پژوهش می‌گردند. پس از جمع‌آوری داده‌ها، آنها مورد بررسی، تحلیل و نتیجه‌گیری قرار می‌گیرند.

از این‌رو، در پژوهش حاضر، با استفاده از مطالعه تطبیقی به بررسی دایره‌المعارف‌های مطرح دانشگاهی در سطح جهان و مقایسه آنها پرداخته شده است. هدف از این مطالعه، ارائه پیشنهاداتی جهت طراحی دایره‌المعارف دانشگاه تهران است. در ادامه، روش‌شناسی این پژوهش در دو بخش اصلی شامل جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل داده‌ها به تفصیل شرح داده می‌شود:

یک. جمع‌آوری داده‌ها: برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، به منابع ثانویه‌ای که مرتبط با دایره‌المعارف‌های دانشگاهی در جهان هستند، مراجعه شده است. این منابع شامل مقالات علمی، کتاب‌ها، گزارش‌های رسمی و پایگاه‌های داده معتبر بین‌المللی است. مراحل اصلی جمع‌آوری داده‌ها به شرح زیر است:

الف. انتخاب دایره‌المعارف‌های دانشگاهی: در ابتدا سه دایره‌المعارف بزرگ دانشگاهی از دانشگاه‌های مطرح جهان (مثلاً دایره‌المعارف دانشگاه هاروارد، دانشگاه آکسفورد، و دانشگاه کمبریج) به منزله نمونه‌های اصلی برای مقایسه انتخاب شده‌اند. انتخاب این دایره‌المعارف‌ها براساس شهرت دانشگاه، گستردگی و تاثیرگذاری دایره‌المعارف و همچنین دسترسی به اطلاعات آنها صورت گرفته است.

ب. استخراج داده‌ها: اطلاعات مرتبط با ساختار، اهداف، حوزه‌های پوشش‌دهی، روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، مخاطبین هدف، و نحوه مدیریت و به‌روزرسانی این دایره‌المعارف‌ها از منابع ثانویه استخراج شده است. از تکنیک‌های مختلفی برای جمع‌آوری داده‌های متنی استفاده شده است که شامل بررسی مقالات علمی منتشر شده در مجلات معتبر، تحلیل

گزارش‌های رسمی دانشگاه‌ها در مورد دایره‌المعارف‌های خود، جستجوی اطلاعات در پایگاه‌های داده و کتابخانه‌های دیجیتال دانشگاهی می‌شود.

ج. استفاده از منابع آماری و گزارش‌های کیفی: علاوه بر منابع کتابخانه‌ای، از آمارهای رسمی و گزارش‌های پژوهشی مربوط به دایره‌المعارف‌ها و پروژه‌های مشابه نیز برای تحلیل دقیق‌تر استفاده شده است. این داده‌ها به غنای مطالعه و صحت مقایسه‌های تطبیقی کمک می‌کند.

دو. تحلیل داده‌ها: برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، از دو تکنیک تحلیل موضوعی و روش تفسیری استفاده شده است:

الف. تحلیل موضوعی: در این بخش، پس از کدگذاری داده‌های استخراج‌شده، مضامین و الگوهای اصلی مرتبط با ساختار،

اهداف و عملکرد دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، شناسایی و دسته‌بندی شده‌اند. این تحلیل شامل موارد زیر است:

۱. مضامین اصلی: شناسایی موضوعات و محورهای کلیدی مانند نحوه جمع‌آوری اطلاعات، پوشش حوزه‌های علمی مختلف، و نحوه ارائه اطلاعات به مخاطبان؛

۲. دسته‌بندی داده‌ها: اطلاعات به دست آمده به دسته‌های مختلفی مانند محتوای علمی، فناوری‌های استفاده‌شده، و نحوه مدیریت و توسعه دایره‌المعارف تقسیم شده‌اند.

ب. تحلیل تفسیری: پس از شناسایی مضامین اصلی، به تحلیل تفسیری داده‌ها پرداخته شد تا ویژگی‌های خاص هر دایره‌المعارف دانشگاهی بررسی و تفسیر شوند. در این مرحله، تحلیل روایتی داده‌ها نیز به منظور درک عمیق‌تر از تجربیات فرهنگی و تاریخی هر دانشگاه مورد استفاده قرار گرفت.

پژوهش حاضر به صورت گام‌به‌گام به روش تطبیقی کیفی انجام شده و مراحل انجام آن به شرح زیر است:

۱. بررسی ادبیات پیشین: در این مرحله، مقالات و منابع علمی مرتبط با دایره‌المعارف‌های دانشگاهی بررسی و جمع‌آوری شد؛

۲. انتخاب نمونه‌های مقایسه‌ای: دایره‌المعارف‌های مورد بررسی براساس معیارهای مشخص (مانند شهرت، گستردگی پوشش، و تأثیرگذاری) انتخاب شدند؛

۳. جمع‌آوری داده‌ها: پس از انتخاب نمونه‌ها، اطلاعات مربوط به هر یک از دایره‌المعارف‌های دانشگاهی از منابع ثانویه استخراج و مستندسازی شد؛

۴. تحلیل داده‌ها: با استفاده از تکنیک‌های تحلیل موضوعی و تفسیری، داده‌های جمع‌آوری‌شده تحلیل و با یکدیگر مقایسه شدند؛

۵. ارائه طرح پیشنهادی: براساس نتایج تحلیل تطبیقی، یک طرح اولیه برای دایره‌المعارف دانشگاه تهران ارائه شد که شامل ساختار، اهداف و حوزه‌های پوشش‌دهی پیشنهادی است؛ و

۶. اعتبارسنجی: برای اطمینان از صحت و دقت یافته‌های پژوهش، از دو راهکار استفاده شده است: الف. تثبیت منابع ثانویه: استفاده از منابع معتبر و بررسی چندباره اطلاعات جهت افزایش اعتبار داده‌ها، و ب. بازبینی توسط متخصصان: یافته‌های نهایی و طرح پیشنهادی با برخی از متخصصان دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفته و از نظر آنها بهره‌برداری شده است.

یافته‌های پژوهش

مطالعه تطبیقی دایره‌المعارف‌های دانشگاهی

دایره‌المعارف، از جمله کتاب‌های مرجعی است که از همه رشته‌ها یا رشته علمی خاصی در قالب مقاله‌هایی تقریباً کوتاه و فشرده گردآوری شده است. دایره‌المعارف را با اصطلاحات دانشنامه، فرهنگ و فرهنگنامه مترادف می‌دانند اما دارای تفاوت‌هایی هستند که در ادامه به آنها پرداخته و تفاوت آنها تشریح می‌شود (ر.ک. قرشی، ۱۳۷۵). دایره‌المعارف‌ها جزء منابع مرجع پربسامد و پرستندادی نسبت به دیگر کتاب‌های مرجع هستند (مرادی، ۱۳۸۵: ۸۳). دانشنامه، شامل مجموعه‌ای از مقالات است که به ترتیب الفبایی در شرح اعلام تاریخی، جغرافیایی، علوم و اصطلاحاتی مبتنی بر فرهنگ ایران گردآوری شده است و گاهی عنوان دانشنامه را براساس

دلایلی چون «منطبق با مقصود بودن آن؛ تلفظ آسان عنوان آن؛ و استفاده از آن در زبان فارسی کهن» بر دایره‌المعارف ترجیح داده شده است.

فرهنگنامه، کتابی است که در آن از دانش و فرهنگ، صحبت می‌شود. فرهنگنامه را معادل دایره‌المعارف در عربی می‌دانند که در آن از همه رشته‌های دانش بشری یا رشته‌ای خاص از دانش در قالب مقالات، مطالبی برگزیده آمده است (ر.ک. قرشی، ۱۳۷۵). با توجه به توضیحات ارائه شده، در این پژوهش، از اصطلاح دایره‌المعارف استفاده شده است و در ادامه، بر این مبنا، دایره‌المعارف دانشگاهی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پورعزت و همکاران (۱۳۹۷)، طی پژوهش خود، برخی الزامات یک تیم کاری مناسب برای توسعه دایره‌المعارف بزرگ را مطرح می‌کنند. آنها بیان داشتند که برای ایجاد هر تیمی که فراتر از زمان و مکان در جهت توسعه دایره‌المعارف بزرگ فعالیت می‌کند، نیازمند مواردی هستیم که عبارتند از: برخورداری از اهداف و ارزش‌های متعالی و دیرپا؛ احساس برخورداری از رعایت عدالت در تیم؛ برخورداری از همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل؛ وجود افراد متعهد و برخوردار از صلاحیت اخلاقی و علمی لازم؛ برخورداری از رهبری مؤثر؛ توسعه فراگرد مدیریت دانش؛ برخورداری از ساز و کار مناسب برای کنترل فعالیت‌های تیم؛ برخورداری از ساختار مشخص و رسمی؛ برخورداری از ساز و کار مناسب برای انگیزش تیم؛ و برخورداری از ساز و کار مناسب برای هماهنگی و همگام‌سازی مشارکت اعضای تیم (پورعزت و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۱-۲۹).

در سه دهه اخیر، تلاش شده است تا با تاسیس مراکز تخصصی تدوین دایره‌المعارف، در جهت ارائه گزارشی جامع، مستند و روشمند، زمینه فهم عمیق و متکی به اطلاعات موثق فراهم آید. از میان این مراکز، می‌توان بنیاد دایره‌المعارف اسلامی را نام برد (ر.ک. قطبی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۶). پژوهش حاضر، با الهام از مراکز دایره‌المعارف‌نویسی موجود در کشور و دایره‌المعارف‌های دانشگاهی خارج از کشور، به دنبال ارائه مفهومی با عنوان دایره‌المعارف دانشگاه تهران است؛ اما با توجه به اینکه برخی از دانشگاه‌های بزرگ جهان، دارای فرهنگ لغت مخصوص به خود هستند، به همین دلیل، به بررسی آنها پرداخته و با الهام‌گیری از شیوه کار آنها می‌توان اصطلاحی با عنوان «دایره‌المعارف دانشگاه تهران» را مطرح کرد. به منظور بررسی دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، به منابع گوناگونی مراجعه شد. در وبسایت رسمی انتشارات دایره‌المعارف‌ها، اطلاعات مربوط به انواع دایره‌المعارف‌ها، نسخه‌های مختلف و نحوه دسترسی به آنها مورد بررسی قرار گرفت.

در مرحله بعدی به کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی، به منظور دسترسی به نسخه‌های چاپی و الکترونیکی دایره‌المعارف‌های دانشگاهی موجود در کتابخانه‌ها، مراجعه و منابع موردنظر مورد استفاده قرار گرفتند. منبع مورد استفاده دیگر، پایگاه‌های اطلاعاتی برخط از جمله JSTOR و Google Scholar است که در این راستا از مقالات و نقدهایی که در مورد دایره‌المعارف‌های دانشگاهی نوشته شده بود، اطلاعات مفیدی به دست آمد. در این راستا، به کتابفروشی‌های الکترونیکی مانند Amazon و Barnes & Noble مراجعه و از اطلاعات جامع و نظرات کاربران در مورد این دایره‌المعارف‌ها استفاده شد.

مقالات علمی و نقدهایی که در مجلات معتبر منتشر شده‌اند، از جمله منابع دیگری بودند که اطلاعات مفیدی در مورد دایره‌المعارف‌های دانشگاهی و میزان اعتبار و کاربرد آنها در زمینه‌های گوناگون علمی ارائه دادند. اساتید دانشگاه و متخصصانی که در زمینه‌های مختلف علمی فعالیت می‌کنند، منابع و اطلاعات مفیدی در مورد دایره‌المعارف‌های دانشگاهی هستند که در این زمینه به آنها نیز مراجعه شد. در این راستا، فرهنگ لغت برخی از دانشگاه‌های بزرگ جهان، مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف. دایره‌المعارف آکسفورد. وجود اطلاعات گسترده و گاهی نادرست، موجب ایجاد سردرگمی برای دانشجویان و پژوهشگران شده است. از این رو، انتشارات دانشگاه آکسفورد، به دنبال حل این چالش، اقدام به سرمایه‌گذاری روی دایره‌المعارف تحقیقاتی آکسفورد در تمام زمینه‌های مطالعاتی نمود. این دایره‌المعارف، یکی از مهمترین دایره‌المعارف‌های جهان است. دایره‌المعارف آکسفورد، برحسب ضرورت و یا طبق برنامه، در ابعاد گوناگون و با اهداف گسترده‌سازی مفاهیم علمی آن، مورد تجدیدنظر قرار

می‌گیرد و تعداد واژگان آن افزایش می‌یابد. در این راستا، نسل‌های علمی گوناگونی در جهت انتشار و به‌سازی این دایره‌المعارف، فعالیت کرده و آن را کامل نموده‌اند.^۱

دایره‌المعارف آکسفورد، توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد منتشر می‌شود. این دایره‌المعارف، برای اولین بار در اوایل قرن بیستم منتشر شد. انتشارات دانشگاه آکسفورد، به منزله یکی از معتبرترین ناشران علمی و دانشگاهی در سطح جهان است که این دایره‌المعارف را با هدف ارائه منابع جامع و قابل اعتماد برای محققان، دانشجویان و عموم مردم منتشر کرد. این دایره‌المعارف، توسعه یافته و به‌روزرسانی می‌شود تا به نیازهای رو به رشد کاربران پاسخ دهد. براساس انتشارات برخط دانشگاه آکسفورد^۲، از ویژگی‌ها و نقاط قوت این دایره‌المعارف می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- گستردگی، جامعیت و تنوع موضوعی مطالب: شامل موضوعات گوناگون و متنوعی از قبیل تاریخ، علوم اجتماعی، علوم طبیعی، هنر، ادبیات و فلسفه می‌شود. این گستردگی موضوعی، موجب دسترسی کاربران به اطلاعات جامعی در زمینه‌های گوناگون می‌شود؛

- استفاده از منابع معتبر و دقیق: تمامی مقالات و منابع مورد استفاده در این دایره‌المعارف، توسط متخصصان و دانشمندان برجسته‌ای نوشته شده و موردبازبینی قرار گرفته شده است که موجب افزایش و تضمین دقت و اعتبار اطلاعات آن می‌شود؛

- به‌روزرسانی منظم: این مجموعه، به طور منظم توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد، به‌روزرسانی می‌شود تا اطلاعات جدید و یافته‌های اخیر علمی به آن اضافه شوند؛

- دسترسی برخط: نسخه‌های دیجیتال این دایره‌المعارف، از طریق پلتفرم‌های برخط قابل دسترسی بوده به گونه‌ای که این امر، زمینه جستجوی سریع و آسان اطلاعات را فراهم می‌سازد.

دایره‌المعارف دانشگاه آکسفورد، در مقابل نقاط قوت خود، نقاط ضعفی نیز دارد که به شرح زیر هستند:

- هزینه بالا: دسترسی به برخی از مقالات و منابع این مجموعه، ممکن است هزینه‌بر باشد، به گونه‌ای که این موضوع، می‌تواند محدودیت‌هایی برای کاربران به وجود آورد؛

- پیچیدگی محتوا: برخی از مقالات ممکن است به دلیل زبان تخصصی و پیچیده، برای عموم کاربران قابل فهم نباشند؛

- نیازمند دسترسی به اینترنت: کاربران برای دسترسی به نسخه‌های برخط، نیاز به اینترنت دارند که در برخی مناطق ممکن است محدودیت‌هایی ایجاد شود.

در زمینه دایره‌المعارف دانشگاه آکسفورد، چندین کتاب و مجموعه وجود دارد که مورد توجه قرار می‌گیرند. چند نمونه از این کتاب‌ها عبارتند از:

- فرهنگ لغت فلسفه آکسفورد که سایمون بلک‌بورن^۳ (۲۰۰۵) نویسنده آن بوده و منبع معتبری در زمینه فلسفه است که شامل تعاریفات و توضیحات مربوط به مفاهیم فلسفی، فیلسوفان و مکاتب مختلف فلسفی می‌شود؛

- دایره‌المعارف تاریخ اقتصادی آکسفورد منبع دیگری است که می‌توان از آن یاد کرد. این مجموعه توسط موکر^۴ (۲۰۰۳) تحت ویرایش قرار گرفته است و حاوی مقالات جامع در حوزه تاریخ اقتصاد است که توسط متخصصان برجسته این حوزه نوشته شده‌اند و تحولات اقتصادی از دوران باستان تا مدرن را تحت پوشش قرار می‌دهد؛

- راهنمای روانشناسی بالینی آکسفورد که توسط دیوید بارلو^۵ (۲۰۱۴) ویرایش شده است از منابع معتبر دیگری است که توسط انتشارات آکسفورد به چاپ می‌رسد. این کتاب، مرجعی جامع در زمینه روانشناسی بالینی است که موضوعات گوناگونی مانند درمان‌های روان‌شناختی، ارزیابی‌ها و پژوهش‌ها در این زمینه را پوشش می‌دهد.

1. Oxford Reference online (2011)
 2. Oxford University Press
 3. Simon Blackburn
 4. Joel Mokyr
 5. David H. Barlow

ب. دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی^۱. دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی، منبعی معتبر و جامع است که اطلاعات علمی و دانشگاهی گسترده‌ای را ارائه می‌دهد. بر اساس انتشارات برخط بریتانیکا^۲، این دایره‌المعارف، دایره‌المعارفی عمومی به زبان انگلیسی است که در سال ۱۹۸۰ در ۲۱ جلد توسط شرکت گرولیر^۳ منتشر شده است. این مجموعه، با هدف ارائه منابع مرجع جامع و دقیق برای استفاده در محیط‌های دانشگاهی و تحصیلی طراحی شده است. نسخه‌های اولیه آن شامل مقالاتی از حوزه‌های گوناگون علمی بود که توسط متخصصان و اساتید دانشگاه نوشته شده بودند. با گذشت زمان، این دایره‌المعارف به‌روزرسانی و نسخه‌های جدیدتر آن منتشر شده است. این دایره‌المعارف دارای ویژگی‌ها و نقاط قوتی است که با نقاط قوت ذکر شده در دایره‌المعارف دانشگاهی آکسفورد، دارای اشتراک هستند که عبارتند از اعتبار و کیفیت بالا، جامعیت و تنوع موضوعی، دسترسی آسان و به‌روزرسانی مداوم. از نقاط ضعف آن می‌توان به هزینه بالا، پیچیدگی محتوا و نیاز به دسترسی اینترنت اشاره کرد.

ج. دایره‌المعارف فلسفه استنفورد. دایره‌المعارف فلسفه استنفورد^۴، از معتبرترین و جامع‌ترین منابع در حوزه فلسفه و با مشارکت گروهی از دانشگاهیان به ویژه فلاسفه، در قالب مرجعی با دسترسی باز برای همگان در محیط وب، سازماندهی شده است (ر.ک. زالتا، ۲۰۰۶: ۵۰۲). این پروژه در سال ۱۹۹۵ توسط ادوارد زالتا^۵ و همکارانش تاسیس شد و از همان ابتدا، هدف خود را بر پایه مفهومی به نام «کار مرجع پویا» بنا نهاد (آلن و همکاران^۶، ۲۰۰۲). این دایره‌المعارف، هم از منظر تاریخی و هم از منظر سیستماتیک، به بررسی و تحلیل مفاهیم مورد نظر خود می‌پردازد و از منظر متخصصان گوناگون به بررسی ماهیت دقیق مفاهیم، می‌پردازد (ر.ک. زالتا، ۲۰۱۸: ۱). نسخه الکترونیکی بعضی از بخش‌های آن به درخواست اعضای انجمن دایره‌المعارف فلسفه استنفورد^۷، در دسترس آنها قرار گرفته و از آنها درخواست عدم توزیع غیرمجاز آن، صورت گرفته است (ر.ک. زالتا، ۲۰۱۰).

مطابق نظر آلن و همکاران (۲۰۰۲) از ویژگی‌ها و نقاط قوت این دایره‌المعارف، می‌توان به مواردی اشاره کرد که در دو دایره‌المعارف دانشگاهی مورد بحث قرار داده شده نیز دارای اشتراک هستند. پوشش طیف گسترده‌ای از موضوعات فلسفی، به‌روزرسانی مستمر، دسترسی آزاد و رایگان کاربران اینترنتی، مدیریت و ویرایش برخط از جمله این ویژگی‌های مشترک با دو دایره‌المعارف دیگر هستند. از دیگر ویژگی‌های دایره‌المعارف فلسفه استنفورد که در دو دایره‌المعارف آکسفورد و دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی اشتراک ندارد، مقالات لایه‌ای است. به این معنا که مقالات در دایره‌المعارف فلسفه استنفورد، به صورت لایه‌ای نوشته شده‌اند، به این معنا که اطلاعات پایه‌ای در ابتدا ارائه می‌شود و خوانندگان می‌توانند به جزئیات فنی و پیشرفته‌تر، از طریق لینک‌های داخلی دسترسی پیدا کنند. از نقاط ضعف آن می‌توان به دو موضوع پیچیدگی، وابستگی به اینترنت و دسترسی به جزئیات فنی و نیاز به منابع مالی پایدار در آن اشاره کرد.

بررسی و مقایسه ویژگی‌های دایره‌المعارف دانشگاهی

با استفاده از معیارهای ذکر شده در بالا، می‌توان به یک مقایسه جامع و دقیق بین دایره‌المعارف‌های دانشگاهی آکسفورد، دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی و دایره‌المعارف فلسفه استنفورد رسید. این مقایسه به کاربران و محققان کمک می‌کند تا بر اساس نیازها و اولویت‌های خود، مناسب‌ترین منبع را انتخاب کنند. بر این اساس، مقایسه‌ای بین این سه دایره‌المعارف در قالب جدول ۱ ملاحظه می‌گردد.

1. Academic American Encyclopedia
2. Britannica
3. Grolier Inc.
4. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (SEP)
5. Edward N. Zalta
6. Allen et al.
7. Members of the Friends of the SEP Society

جدول ۱. خلاصه‌ای از مقایسه دایره‌المعارف‌های دانشگاهی منتخب در پژوهش

دایره‌المعارف فلسفه استنفورد	دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی	دایره‌المعارف آکسفورد	
سال ۱۹۹۵	سال ۱۹۸۰	اوایل قرن بیستم	تاریخچه
گسترده در زمینه فلسفه	بسیار گسترده	بسیار گسترده	گسترده‌گی موضوعی
بله	بله	بله	منابع معتبر
برخط و رایگان	برخط، برخی محتواها پولی	چاپی و برخط، برخی محتواها پولی	دسترسی
بله، مداوم و پویا	بله، پویایی متوسط	بله، مقالات چاپی کمتر پویا	به‌روزرسانی منظم
پشتیبانی توسط دانشگاه استنفورد و کمک‌های مالی و اهدایی	پشتیبانی توسط انتشارات گروپیر و فروش نسخه‌های برخط	پشتیبانی توسط دانشگاه آکسفورد و فروش نسخه‌های چاپی	منابع مالی و پشتیبانی
کیفیت بالا، دسترسی رایگان، به‌روزرسانی	منابع دقیق، دسترسی برخط، به‌روزرسانی	اعتبار جهانی، جامعیت، به‌روزرسانی	نقاط قوت
پیچیدگی محتوا، نیاز به اینترنت	هزینه بالا، نیاز به اینترنت	هزینه بالا، محتوای پیچیده	نقاط ضعف

در تدوین دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، به طور کلی به همکاری گسترده‌ای از گروه‌های کاری زمانی و مکانی نیازمند است. این گروه‌ها دارای تخصص و مهارت‌های گوناگونی هستند که در مکان‌ها و زمان‌های مختلف به تدوین و به‌روزرسانی مقالات و منابع معتبر می‌پردازند. این گروه‌های کاری، شامل سردبیران، ویراستاران موضوعی، نویسندگان، داوران علمی، تیم پشتیبانی فنی و مدیران پروژه هستند که از دانشگاه‌ها و موسسات مختلف در سراسر جهان گرد هم جمع می‌شوند و در قالب گروه‌های فرازمانی و فرامکانی، به تدوین و به‌روزرسانی این دایره‌المعارف‌ها می‌پردازند.

دایره‌المعارف دانشگاه تهران

زالتا معتقد است که به طور کلی، انتشار دایره‌المعارف می‌تواند موجب ایجاد تغییرات اساسی در ارتباطات علمی^۱ شود که از جمله این تغییرات، عبارتند از:

- الف. وسیع‌ترین دسترسی ممکن به تحقیقات منتشر شده؛
- ب. افزایش کنترل دانشمندان و جامعه دانشگاهی بر چاپ و نشر؛
- ج. قیمت مناسب و معقول اطلاعات علمی؛
- د. دسترسی آزاد به دانش علمی^۲؛
- ه. نوآوری در انتشار که موجب کاهش هزینه‌های توزیع، تحویل سریع و دسترسی گسترده به تحقیقات علمی می‌شود؛
- و. تضمین کیفیت در انتشار متون علمی از طریق بررسی دانشمندان هم‌رده؛
- ز. استفاده منصفانه از اطلاعات دارای حق چاپ در اهداف آموزشی و پژوهشی؛
- ح. حفظ اطلاعات علمی برای استفاده طولانی‌مدت در آینده (زالتا، ۲۰۰۶: ۵۰۲). می‌توان گفت که با انتشار دایره‌المعارف دانشگاهی، می‌توان از بسیاری از موارد یادشده، بهره برد. به همین دلیل، پس از بررسی دایره‌المعارف‌های دانشگاهی گوناگون و ملاحظه فواید استفاده از آنها، پژوهشگران معتقدند که ضرورت ارائه دایره‌المعارف دانشگاه تهران برای استفاده از فضای علمی آن، احساس می‌شود.

همان‌طور که در مقایسه و بررسی سه نمونه از دایره‌المعارف‌های دانشگاهی معتبر جهانی مشخص شد، می‌توان بیان داشت که انتشار دایره‌المعارف دانشگاهی، از جهات گوناگونی می‌تواند مفید باشد، به گونه‌ای که به ارتقای دانش و آگاهی عمومی و علمی کمک می‌کند که این امر می‌تواند با انتشار دایره‌المعارف دانشگاه تهران، به عنوان یک مرجع علمی، اتفاق بیفتد. در اینجا به برخی از دلایل کلیدی و مزایای انتشار دایره‌المعارف دانشگاه تهران اشاره می‌شود:

- دسترسی به دانش معتبر و دقیق؛
- گسترش دانش عمومی؛

- منبع پژوهشی غنی برای دانشجویان و پژوهشگران؛
- به‌روزرسانی مداوم با استفاده از گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی؛
- دسترسی رایگان و گسترده به اطلاعات معتبر آن؛
- تقویت تفکر انتقادی و افزایش توانایی تحلیل و ارزیابی اطلاعات توسط کاربران؛
- پشتیبانی از آموزش و تدریس برای معلمان و اساتید؛
- پشتیبانی از چندزبانه بودن جهت استفاده افراد با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف؛
- افزایش همکاری‌های علمی بین محققان و دانشگاه‌های مختلف به جهت تشکیل گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی.

پورعزت (۱۳۹۱) بیان می‌دارد که انتشار دایره‌المعارف به نام یک سازمان یا دانشگاه، امکان استفاده از ظرفیت‌های علمی افراد گوناگون را ایجاد خواهد کرد. در این راستا با انتشار «دایره‌المعارف دانشگاه تهران»، امکان افزایش دانشوران، پژوهشگران و استادان برای مشارکت در تکمیل آن را فراهم خواهد شد (پورعزت، ۱۳۹۱: ۴۰). با تشکیل گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی و به جهت جلوگیری از هدر رفت انرژی انسانی و ایجاد یک هم‌افزایی، می‌توان در جهت انتشار دایره‌المعارف دانشگاه تهران اهتمام ورزید. در سوی دیگر این فعالیت، کاربرانی هستند که در صورت استفاده از این دایره‌المعارف، مسیر پژوهش برایشان هموار شده و زمینه‌های پیشرفت علمی فراهم می‌شود.

بحث

صنعت چاپ دایره‌المعارف‌ها به خصوص دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، نیازمند توجه به «گروه‌های فرازمانی و فرامکانی» است. در این گونه گروه‌ها، افراد به گونه‌ای در ساختار سازمانی دانشگاهی حضور خواهند داشت که ضمن انجام کارها و وظایف آنها در حیطه مشخص شده، انگیزه کافی برای افراد فعال در پروژه‌ها فراهم شده و کارها به گونه‌ای انجام خواهد شد که امکان توسعه تدریجی و هم‌افزا در ساحت زمان نیز فراهم شود. در این راستا، حتی ممکن است پروژه‌های مدنظر فراتر از یک نسل به طول بیانجامند و به صوت فرانسلی پیش روند؛ پروژه‌هایی که به دلیل ماهیتشان، آغاز آنها مشخص بوده است؛ اما پایانی برای آنها متصور نشده‌اند. اگرچه مشخص بودن مختصات زمانی و مکانی، به برنامه‌ریزان و مجریان، امکان اجرای هرچه بهتر و کاهش فاصله وضع موجود از وضع مطلوب را فراهم می‌کند، اما به دلیل وجود حرکت مداوم و تغییر و تحولات موجود در سیستم اجتماعی، هرگز نمی‌توان مشخصات دقیق لحظات در حال تغییر و اتفاقات پیش رو را دریافت. بنابراین، به دلیل سیر متغیر زمان و مکان، امکان تنظیم یک برنامه بدون تغییر و باثبات فراهم نیست و بایستی به گونه‌ای برنامه‌ریزی کرد و پیش رفت که به تغییرات مداوم زمانی و مکانی توجه داشت. این موضوع، نه تنها موجب تضعیف پروژه نخواهد شد، بلکه تقویت آن را نیز در پی خواهد داشت. تدوین و بازپردازی دایره‌المعارف دانشگاهی، از جمله مواردی است که ایجاد گروه‌های کار فرازمانی و فرامکانی، به توسعه آن کمک خواهد کرد، به گونه‌ای که با این فرایند، امکان دوباره‌کاری به حداقل خواهد رسید و کیفیت کار، افزایش خواهد یافت.

در این پژوهش، با بررسی چند دایره‌المعارف بزرگ دانشگاهی، سعی شد نقاط قوت و ویژگی‌های آنها مورد بررسی و توجه قرار گیرد. به طور کلی، به نظر می‌رسد که بقا و توسعه این آثار، به شدت به اهتمام جمعی اعضای یک گروه متخصص به صورت فرازمانی و حتی فرامکانی، وابسته است، به گونه‌ای که دانش افراد در سیر متوالی زمانی، مدیریت شود.

از آنجا که علم، در گذر زمان، و براساس نظرات افراد در موقعیت‌های مختلف ایجاد شده است، به نظر می‌رسد اهتمام به بازپردازی یک دایره‌المعارف دانشگاهی در سطح کلان، نیاز به ایجاد و فعالیت گسترده در گروه‌های فرازمانی و فرامکانی داشته باشد. به طور کلی، تدوین دایره‌المعارف دانشگاهی پروژه‌ای بزرگ و جامع است که به همکاری عمیق و برنامه‌ریزی مشخص و دقیقی نیاز دارد. دایره‌المعارف‌های دانشگاهی، دارای نقاط مثبت و مزایای بسیاری هستند که آنها را به منابع بسیار ارزشمندی برای دانشجویان، پژوهشگران، اساتید و عموم مردم تبدیل کرده است. از جمله این نقاط مثبت می‌توان به تقویت همکاری‌های علمی، تقویت تفکر انتقادی، دسترسی آسان و گسترده، به‌روزرسانی مداوم، جامعیت و گستردگی موضوعات و ترویج دانش و فرهنگ اشاره کرد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مبنای اولیه کار در این پژوهش، بررسی برخی از دایره‌المعارف‌های بزرگ دانشگاهی در نظر گرفته شده است که در این راستا، دایره‌المعارف آکسفورد، دایره‌المعارف دانشگاهی آمریکایی و دایره‌المعارف فلسفه استنفورد مورد بررسی قرار گرفتند و سپس دایره‌المعارف دانشگاه تهران، مورد بررسی و معرفی شد.

به طور کلی، به نظر می‌رسد که توسعه ساختارهای رسمی و غیررسمی فرازمانی و فرامکانی، منجر به توسعه علم و دانش در آینده خواهند شد. زمانی که این گروه‌های مختلف فرازمانی و فرامکانی با نام یک سازمان یا دانشگاه به فعالیت بپردازند، امکان بهره‌برداری از ظرفیت‌های گوناگون افراد در سطوح مختلف را فراهم و موجب افزایش ارتباطات علمی می‌شود. در واقع، در فضای علمی و دانشگاهی، برقراری ارتباط اثربخش و ایجاد صمیمیت علمی، موجب افزایش کیفیت در انتشار متون علمی می‌شود. زمانی که گروه‌های مختلف، با همکاری و مشارکت متخصصان، به فعالیت بپردازند، امکان ایجاد هم‌افزایی و افزایش اثربخشی آنها در حوزه‌های مورد نظر، افزایش خواهد یافت. در این راستا و با بررسی سه دایره‌المعارف بزرگ دانشگاهی، به نظر می‌رسد با حضور متخصصان علمی و انتشار دایره‌المعارف دانشگاهی برخط، امکان ایجاد و توسعه فضایی جهت ثبت منابع علمی معتبر در علوم و دانش‌های گوناگون فراهم آید.

بررسی دایره‌المعارف‌های بزرگ دانشگاهی جهان و سیر توسعه‌یافتگی آنها نشان می‌دهد که این روند، در آینده توسعه بیشتری یابد و می‌توان گفت دایره‌المعارف‌های متکی به سیستم‌های سنتی، از رونق افتاده و روز به روز به سمت متروک‌شدگی پیش روند. به نظر می‌رسد انتشار دایره‌المعارف دانشگاهی همچون دایره‌المعارف دانشگاه تهران، بر امکان ایجاد کتابخانه‌های تعالی‌گرا و توجه به مدیریت دانش تأکید داشته و موجب مستندسازی دستاوردهای علمی دانش‌پژوهان و متخصصان در حوزه‌های علمی گوناگون شود. در این راستا، لزوم برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و سازماندهی پژوهشگرانی در گروه‌های بین‌نسلی و فرانسلی احساس می‌شود.

تدوین دایره‌المعارف دانشگاه تهران نیازمند همکاری گسترده و برنامه‌ریزی دقیق و جامع است که در آن، به تمام جنبه‌های علمی، فنی و مدیریتی پرداخته می‌شود. برای این کار، به تعریف اهداف و چشم‌انداز معتبر و جامعی از دانش در حوزه‌های مختلف علمی، فرهنگی، ادبی، هنری و تاریخی نیاز است، به گونه‌ای که به یکی از معتبرترین منابع دانشگاهی در ایران و منطقه با دسترسی آزاد و رایگان برای تمامی افراد تبدیل شود. در این راستا نیاز است از گروه‌های کاری فرازمانی و فرامکانی از جمله سردبیران، ویراستاران موضوعی، نویسندگان، داوران علمی، تیم فنی و مدیران پروژه استفاده شود، به گونه‌ای که فرایند تدوین و انتشار، داوری و بازبینی مشخصی را برای آن تعریف کنند. این امر، نیاز به زیرساخت مشخص و طراحی و توسعه یک پلتفرم چندزبانه، با دسترسی آسان و کاربرپسند و توسعه سیستم مدیریت محتوا دارد، به نحوی که در مدت‌های مشخصی در راستای به‌روزرسانی مطالب، بازبینی مداوم و افزودن محتواهای جدید فعالیت داشته باشد. به طور کلی، با ایجاد زیرساخت‌های مناسب و تشکیل گروه‌های کاری فرازمانی و فرامکانی، می‌توان این مجموعه را به یک منبع معتبر جامع از دانش تبدیل کرد که به ارتقاء سطح علمی و فرهنگی جامعه کمک شایانی نماید.

ملاحظات اخلاقی

سپاسگزاری

از داوران محترم به دلیل ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۹). مدیریت راهبردی عصرمدار: رویکردی آینده‌پژوهانه به منافع عمومی. تهران: دانشگاه امام صادق «علیه‌السلام».
- پورعزت، علی اصغر (۱۳۹۱). تأملی بر نقش گروه‌های کار فرازمانی در توسعه دانش از طریق تدوین دانشنامه‌های و شرح‌نویسی بر کتاب‌های علمی و دانشگاهی. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی. ۱۶(۲۵)، ۲۷-۴۳.
- پورعزت، علی اصغر؛ و دهقانپور فراشاه، افسانه (۱۳۹۳). طراحی ساختار دایره‌المعارف امام علی (علیه‌السلام) و تمدن‌سازی براساس آن، از طریق توسعه تیم‌های فرازمانی. *النهج*، ۴۰، ۱۱۰-۹۳.
- پورعزت، علی اصغر؛ فتحی، فاطمه؛ و قاسمی، فرزانه (۱۳۹۵). تصویرپردازی از کتابخانه‌های تعالی‌گرا و دانش‌مبنا در امتداد توسعه نسل‌های جدید دانشگاه. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*. ۵۱(۴)، ۳۷-۱۳.
- پورعزت، علی اصغر؛ افسانه دهقانپور فراشاه؛ و عباسی، طیبیه (۱۳۹۷). تدوین الزامات ایجاد تیم فرازمانی رسمی، برای توسعه دایره‌المعارف بر خط امام علی (علیه‌السلام). *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*. ۵۲(۱)، ۳۴-۱۳.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۱). *تسنیم (تفسیر قرآن کریم)*. مرکز نشر اسراء.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۳). *المیزان (تفسیر قرآن کریم)*. ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. دوره بیست جلدی. چاپ هجدهم. دفتر انتشارات اسلامی.
- قرشی، محمدحسین (۱۳۷۵). تاریخچه دایره‌المعارف نگاری در جهان. *کیهان فرهنگی*، ۱۲۷، ۳۳-۲۲.
- قطبی، سیمین؛ فهیم‌نیا، فاطمه؛ طارمی راد، حسن؛ و نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۹۷). ارزیابی عملکرد مراکز دانشنامه‌نگاری در حوزه فرهنگ و تمدن اسلامی براساس مدل منشور عملکرد (نمونه‌پژوهی: بنیاد دایره‌المعارف اسلامی). *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*. ۲۹(۱)، ۸۵-۱۰۱.
- مرادی، نورالله (۱۳۸۵). *مرجع‌شناسی: شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع*. تهران: فرهنگ معاصر.
- مقیمی، سید محمد؛ سلیمی، سید باقر؛ و نوری، روح‌الله (۱۳۹۰). *مدیریت تطبیقی*. تهران: نگاه دانش.

References

- Allen, C., Nodelman, U., & Zalta, E. N. (2002). The Stanford Encyclopedia of Philosophy: A developed dynamic reference work. *Metaphilosophy*, 33(1-2), 210-228.
- Barlow, D. H. (Ed.). (2014). *The Oxford handbook of clinical psychology*: Updated edition. Oxford University Press.
- Blackburn, S. (2005). *The Oxford Dictionary of Philosophy*. OUP Oxford.
- Durant, W., & Durant, A. (2011). *Rousseau and revolution: The story of civilization*, Vol. 10. Simon and Schuster.
- Esser, F., & Vliegthart, R. (2017). Comparative research methods. *The International Encyclopedia of Communication Research Methods*, 1-22. <https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0035>
- Grolier Inc. (n.d.). *American Academic Encyclopedia*. Grolier Incorporated.
- Keman, H., & Pennings, P. (2014). Comparative research methods. *Comparative Politics*, 3, 47-59.
- Mokyr, J. (Ed.). (2003). *The Oxford encyclopedia of economic history*. Oxford University Press.
- Oxford Research Encyclopedias. (2024). <https://oxfordre.com>.
- Oxford University Press. (2024). Oxford Reference. Retrieved from: <https://www.oxfordreference.com/>
- Ragin, C., & Zaret, D. (1983). Theory and method in comparative research: Two strategies. *Social Forces*, 61(3), 731-754.
- Robbins, S. P. & Judge, T. A. (2017). *Organizational behavior*. Pearson.
- The Oxford Encyclopedia (2011). Oxford Reference online. <https://www.oxfordreference.com/>
- Van de Vijver, F., & Leung, K. (1997). Methods and data analysis of comparative research. *Handbook of cross-cultural psychology*, 1, 257-300.
- Wikipedia contributors. (2023, October 6). Academic American Encyclopedia. In Wikipedia, The Free Encyclopedia. Retrieved 12:13, October 31, 2024, from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Academic_American_Encyclopedia&oldid=1178929719
- Zalta, E., Nodelman, U., Allen, C., & Perry, J. (2010). *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab Philosophy Department of Stanford University.
- Zalta, E., Nodelman, U., Allen, C., & Anderson, R. L. (2018). *Stanford encyclopedia of philosophy*. Metaphysics Research Lab Philosophy Department of Stanford University.
- Zalta, E. (2006). The Stanford Encyclopedia of Philosophy: A University/Library Partnership in Support of Scholarly Communication and Open Access. *College & research libraries news*. 67.8. 502-504.